

340e concert

Maandag 7 februari 2011

20.00 uur

NAVARRA QUARTET

MAGNUS JOHNSTON, VIOL

MARIJE PLOEMACHER,

VIOL

SIMONE VAN DER GIESSEN,

ALTVIOL

NATHANIEL BOYD, CELLO

Grote Zaal
Deventer
Schouwburg

PROGRAMMA

Joseph Haydn (1732-1809)

Strijkkwartet in C gr.t. op. 54 nr. 2
(1788)

Vivace

Adagio

Menuetto: Allegretto

Finale: Adagio- Presto- Adagio

Dmitri Sjostakovitsj (1906-1975)

Strijkkwartet nr. 5 in Bes gr. t.
op. 92 (1952)

(opgedragen aan het Beethoven Kwartet)

Allegro non troppo

Andante- Andantino- Andante

Moderato- Allegretto- Andante

pauze

Bedřich Smetana (1824-1884)

Strijkkwartet in e kl. t. (1876)
'Aus meinem Leben'

Allegro vivo appassionato

Allegro moderato à la Polka

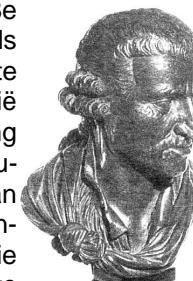
Largo sostenuto

Vivace

Het **Navarra Quartet**, opgericht in 2002, fifty-fifty Engels/Nederlands, heeft zijn wortels in het Royal Northern College of Music in Manchester. Het werd begeleid door de befaamde Engelse coach wijlen Christopher Rowland en later door de al even vermaarde cellist en paedagoog Alasdair Tait. Daarna werd het kwartet aangenomen om gedurende een lange periode intensief les te krijgen van afwisselend alle leden van het Alban Berg Kwartet, waarvoor het maandelijks naar Keulen trok. Het Navarra Quartet won in 2005 de eerste prijs op het Internationale Concours voor strijkkwartetten in Florence en in 2007 de tweede prijs op dat van Melbourne. In 2007 ontving het kwartet een Borletti-Buitoni Trust Fellowship wat leidde tot een zeer geprezen cd-opname van de 'Zeven Laatste Kruiswoorden' van Haydn en in 2008 won het de Young Artist Award in Cannes (MIDEM Classic Awards). In seizoen 2009 maakte het kwartet een korte tournee door Australië. Met concerten in de belangrijkste concertzalen van Europa achter de rug en in het verschiep (o.a. Wigmore Hall, BBC Proms Chambermusic Series, Konzerthaus Berlin, Concertgebouw, Internationale festivals zoals Schwetzingen en Aix-en-Provence) kan gesproken worden van een indrukwekkende internationale opmars. De huidige primarius Magnus Johnston was aanvankelijk oprichter en gedurende vijf jaar primarius van het inmiddels zeer bekende Elias Quartet alvorens hij - na enkele jaren van bezinning en een freelance bestaan als violist in Londen - zich aansloot bij het Navarra Quartet en daarmee in de plaats trad van de jonge en veelzijdige violist Xander van Vliet.

Tot het midden van de 18e eeuw was het strijkkwartet als kunstvorm van ondergeschikte betekenis. In Duitsland en Italië werd veel voor deze bezetting gecomponeerd maar deze muziek had het karakter van 'huismuziek' zonder verdergaande pretentie. In deze traditie schreef ook **Haydn** zijn eerste strijkkwartetten, toen nog 'divertimenti' genaamd. Na 1770, toen hij al tegen de veertig liep, begon bij hem een ontwikkeling die bepalend is geweest voor het strijkkwartet als compositievorm. Aan Haydn worden ruim

zeventig strijkkwartetten toegeschreven, soms zelfs nog wel meer, maar van tenminste zes (op.3) is nu wel met zekerheid vastgesteld dat ze niet van Haydn's hand zijn. Haydn heeft zo ongelooflijk veel muziek geschreven dat men het hem niet kwalijk mag nemen dat hij op zijn oude dag zelf niet meer precies wist wat hij allemaal had gecomponeerd. Alle kwartetten zijn voorzien van *opusnummers*, ander werk van Haydn, o.a. de symfonieën, meestal niet. De reden daarvan is dat juist de kwartetten in opdracht van anderen dan Haydn's werkgever, vorst Esterhazy, zijn gecomponeerd. Het was immers 'huismuziek' en dus primair bedoeld voor publicatie en verkoop. Een mijlpaal zijn de zes kwartetten op. 20 (1772): in vier ervan wordt de fuga, toen uit de mode, opnieuw geïntroduceerd waarmee de gelijkwaardigheid van de vier stemmen gestalte krijgt en met de tot dan toe gebruikelijke dominantie van de eerste viool wordt afgerekend. Haydn zal vervolgens, aanvankelijk met jarenlange tussenpozen, nog een veertigtal kwartetten componeren, dan vrijwel steeds zonder fuga's. Maar de gelijkwaardigheid van de instrumenten wordt regel, waarmee de opmars van het strijkkwartet als kunstvorm begint.

Aan de kwartetten op. 54/ 55, elk 3 stuks, is de naam van Johann (Jean) Tost verbonden, een naam van een violist die in de registers van het Esterhazy-orkest voorkomt en die waarschijnlijk dezelfde man is die later als welgesteld lakenkoopman, tevens virtuoos violist, in Wenen te boek staat. Deze Tost was veel op reis en deed ook zaken met muziekuitgevers, waarbij hij ook werk van Haydn, o.a. opus 54 en 55, trachtte te verkopen. Hij zou zich daarbij niet altijd eerlijk ten opzichte van Haydn hebben gedragen en men zegt dat Tost dat later zou hebben willen goedmaken door de opdracht voor de zes kwartetten op. 64. Zodoende bestaan er twaalf z.g. 'Tost-kwartetten', waarvan de eerste vioolpartij niet alleen de grote virtuositeit van de man, maar naar het lijkt ook diens dieperliggende muzikaliteit weerspiegelt, die zijn weerklink vindt in de andere stemmen van deze werken, die zoals altijd bij Haydn getuigen van verbazingwekkende inventiviteit. Het kwartet op. 54 nr. 2 heeft een verrassende opbouw: na het onbekommerde eerste deel volgt een diepzinnig improvisatorisch Adagio in mineur dat *attaca* overgaat in het Allegretto -menuet. Heel bijzonder is de Finale: een Adagio, dat 'vragend' lijkt te beginnen, voortgaat als een stemmig lied - eerst in majeur vervolgens in mineur- dat wordt gevolgd door een kort Presto, waarna het Adagio terugkeert en het kwartet verstild eindigt.

In zijn jeugd stond **Dmitri Sjostakovitsj** met zijn oor tegen de muur te luisteren wanneer bij de burens trijkkwartet werd gespeeld. Toch duurde het tot 1938 voor hij zijn eerste strijkkwartet componeerde, daarna volgden er nog veertien. In deze werken komt de essentie van de door Dostojevski zo genoemde "vervloekte vragen van het leven" tot uitdrukking om daarmee, zoals Sjostakovitsj het zegt, aan "miljoenen kenbaar te maken wat er omgaat in de ziel van één

individu en aan ieder persoonlijk wat leeft in de ziel van de gehele mensheid". Zijn 5e strijkkwartet componeerde Sjostakovitsj in de beginperiode van de Koude Oorlog, de Sovjet-Unie had zijn eerste atoombomproeven gedaan, de Cultuur stond onder strenge controle van het bureaucratisch staatsapparaat en tegen door het regiem ongewenst ervaren uitingen van kunst kon meedogenloos worden opgetreden. Het beleid was sowieso onbetrouwbaar en dubbelhartig: omdat het regiem besefte dat Sjostakovitsj een musicus was van groot formaat, stuurde men hem enkele keren naar het buitenland, zelfs de USA, om goede sier met hem te maken. Maar de componist had thuis altijd een koffertje klaarstaan voor het geval hij zomaar op een nacht bezoek zou krijgen van de geheime dienst (KGB) om te worden weggevoerd naar een strafkamp. Het kwartet, waarvan de delen zonder onderbreking in elkaar overgaan, begint met een door de altviool gespeeld motief, dat wordt gevormd door de noten C-D-Es-B-Cis en dat in alle delen terugkeert. In de Xe symfonie waaraan de componist kort daarna begon treedt deze figuur, zij het enigszins gemodificeerd, wederom op. Wanneer men **Dmitri SCHostakovitsj** op zijn Duits (**H** = de muzieknoot **B**) leest, dan gebruikt de componist letters van zijn naam, wat o.a. ook Bach heeft gedaan.

De eerste uitvoering van dit kwartet vond plaats op 13 november 1953 door het Beethoven Kwartet, dat toen dertig jaar bestond en waarmee Sjostakovitsj een hechte band had. Stalin was 8 maanden dood, Chroesjtsjov was hem na een keiharde machtsstrijd in september opgevolgd, zijn rivaal Beria, hoofd KGB, werd in december van datzelfde jaar geëxecuteerd.

Hoewel **Bedřich Smetana** geen folklorist was en vrijwel nooit putte uit de volksmuziek, groeide hij toch uit tot dé grote nationale componist van Bohemen, dat met zuidelijk Silezië en Moravië het huidige Tsjechië vormt. Door

zijn grote melodische inventiviteit kon hij de karakteristieke kenmerken van de muziek van zijn land typeren. Hij werd beroemd met de opera 'De Verkochte Bruid' en de symfonische cyclus 'Mijn Vaderland' waarvan het tweede deel, 'De Moldau' het meest bekend is. Hij schreef slechts een paar kamermuziekwerken: een

pianotrio, enkele stukken voor viool en piano en 2 strijkkwartetten. In 1874 kreeg hij ernstige problemen met zijn gehoor en dit leidde in korte tijd tot een vrijwel totale dubbelzijdige doofheid. In zijn eerste strijkkwartet blikt hij terug op zijn leven. Het eerste deel gaat over jeugdige ongestild verlangen naar iets onuitsprekelijks, maar tegelijkertijd over het besef van naderend onheil. Het tweede deel, in dansvorm, geeft uiting aan de vrolijke aspecten van het jong zijn. Het derde deel, in As, is een emotioneel hoogtepunt en gaat over de tijd van verliefdheid op zijn latere vrouw. In de finale komt, na een aanvankelijke uitgelatenheid, plotseling het noodlot naderbij: een ruw akkoord verstoort de vreugde en na een generale pauze klinkt een pijnlijk hoge toon, de e'" op de eerste viool, als symbool van de doofheid. Het werk eindigt berustend.

Volgende Concert:

Woensdag 9 maart 2011 20u

AURYN KWARTET

LIZA FERSCHTMAN, VIOL

INON BARNATAN, PIANO

Mozart, pianoconcert KV 414

Debussy, strijkkwartet

Chausson, concert op. 21

19u: inleiding Guus van Es, musicoloog

Programmatoelichtingen en recensies vindt u op de website:

www.kamermuziek-deventer.nl